

nævnt fører til en fordrejning af fremstillingen, som næppe vil forvirre en fagmand, men som kan være svær at erkende for den læge læser.

Peter Wagner

Jes P. Asmussen: Islam. Verdens religioner, red. af Arild Hvidtfeldt. København, Politikens forlag 1981. 408 s., ill. 288 kr. indb.

I 1928 fremhævede afdøde professor Johs. Pedersen, at den klassiske, historiske periodedeling er endnu mindre relevant for Islams historie end den er for den europæiske kultur, men også, at der ud af mødet med moderne europæiske livsformer »endnu ikke (er) fremgået nogen ny positiv type, som kunde skabe en ny epoke for Islams kultur« (Islams Kultur. Kbh. 1928, s. 7 f.). Om efterkrigstidens islamiske opbrud peger frem mod en »ny positiv kulturtype« får stå hen. Professor Arild Hvidtfeldt påpeger i sin introduktion til det nye Islam-værk, at liberale strømninger stadig uafklaret brydes med kompromisløs og aggressiv afvisning af vestlig kulturindflydelse; andre brydninger kunne utvivlsomt føjes til, politiske aversioner, økonomiske interesser osv.

Behovet for seriøs og sagkyndig orientering for skandinaviske læsere er indiskutabelt. Hvidtfeldt betoner (s. 9 f.) netop emnets »brændende aktualitet«, men også, at den religionshistoriske litteratur er sparsom, selvom aktualiteten gør det mere nødvendigt end nogensinde, at ikke-muslimer forstår den totale livsholdning, Islam er, dens forudsætninger og indre struktur. Det er under disse dobbelte forudsætninger, religionshistoriske og aktuelle, at professor Jes Peter Asmussens bog må vurderes. Opgaven er dobbeltsidig (og vel også lumsk), men ingen er på forhånd bedre rustet til at løse den end forf. Bogen er derimod ikke i første række historisk, og dens historiske indledning, skrevet af Lars Hedegaard Jensen (»Islams bedrifter«, s. 11-46) er vel endda dens svageste.

Værkets anlæg kan ved første øjekast måske synes noget uoverskueligt, men følger i virkeligheden nøje dets funktion. Kun enkelte steder har den systematiske opbygning medført en vis inkonsekvens. Den historiske redegørelse for det ældre kalifat (s. 26 f.) uddybes senere i mere ajourført form (s. 310-17). På noget lignende måde betoner de indledende kapitler med rette Islam som et helhedssystem, som kræver muslimen helt og udelt, og som betoner Allahs barmhjertighed og profetens ubetingede autoritet (s. 58-79). Helheden – det færdige system – nedbrydes blot senere (s. 253-91) af religionshistorikerens analyse af stadierne og elementerne i Muhammeds forkyndelse; det gælder navnlig hans tidlige dommedagsvisioner, som forbinder Allahs forfærdende almagt med menneskets ansvar i den spænding, som måske netop var det bærende i forkyndelsens tidligste stadier. Teolog var Muhammed ikke, men måske nok så meget et stykke af en mystiker.

Med rette fremhæver Jes P. Asmussen adskillige gange (f.eks. s. 58 ff.), at Islam principielt er en afsluttende og afsluttet åbenbaring, en total livsholdning, som kræver absolut hengivelse og underkastelse under gud, hvis barmhjertighed oftere fremhæves. Det er krav, som er væsensforskellige fra europæisk livsholdning, ikke blot (som det understreges) fordi den ikke adskiller tro og samfund/stat, men også fordi vi er vant til (og stadig med betydelig ret) at anskue Islam som et samfund, der ikke som det moderne, europæiske bevæger sig i rationelle eller planlagte baner, men (ligesom andre mellemøstlige samfund) helt grundlæggende er traditionalistisk; her forstået som et samfund, der kræver opbygning og funktioner på traditionens grundlag, undertiden endda nærmer sig fundamentalisme.

Forf. strejfer dette aspekt (navnlig i forbindelse med hanbalismen og wahhabismen), men fremhæver dog også som et gennemgående og stærkere accentueret træk *idjtihad*, evnen og viljen til selvstændig og rationel argumentation indenfor de grundlæggende rammer som

middel til tilpasning eller fornyelse (s. 152 og oftere). Konsensus (*idjma'*) eller andre retskilder får derved en tilsvarende større betydning. For den islamiske ortodoksi (*sunna*) blev »idjtihad's dør« lukket allerede med afslutningen af de juridiske diskussioner og traditionens formalisering i 9. århundrede, hvorimod shi'ismen stadig holder døren åben, i hvert fald i princippet. Redegørelsen for »Islams lov«, de fire ortodokse retsskoler og håndhævelsen af loven (*shari'a*) hører efter anmelderens mening til bogens vægtigste og mest instruktive. Det springende punkt ligger for Jes P. Asmussen derfor netop i mulighederne for genfortolkning, nyfortolkning eller fornyelse af *al-shari'a*: alternativerne er liberalisering efter europæiske normer eller aggressiv og primitiv fundamentalisme.

God er også redegørelsen for kildegrundlaget, koranen og traditionen og for de tekniske og metodiske vanskeligheder, der er forbundet med at arbejde med dette kompleks som historiske eller religionshistoriske kilder. Man kan savne en forklaring af de historiske omstændigheder – religiøse, sociale, militære, politiske og kulturelle spændinger – som for den herskende ortodoksi »lukkede døren for idjtihad« i 800-tallet. Men navnlig kunne anm. have ønsket en stærkere betoning af, at traditionen selv fra sine primære lag ofte i højere grad har været produkter af modsætningsfyldte sociale, religiøse og politiske miljøer end troværdige beretninger, et forhold som naturligvis kun kan komplicere fornyelsen af *al-shari'a*.

Bogen præsenterer loyalt og indgående de mange, modstridende forsøg på at genrejse Islam og på at afklare de endnu uløste (og uforudsigelige) spændinger. De mest radikale fornyere har Islam selv stemplet, ikke som kættere, men som frafaldne eller vantro. Det gælder baha'i-retningen, som Asmussen karakteriserer som »en kulturoptimistisk, fremskridtsvenlig og tolerant morallære (snarere) end en egentlig religion«, og Ahmadiyyah-bevægelsen, der i strid med Islam præges af messianisme (s. 289-91). Han synes ikke at øjse noget håb hverken i Libyens islamiske socialisme (s. 51-53), endsiges i det iranske ayatollah-régime (s. 221 ff.), men synes at hælde mod mulighederne for interkonfessionel tolerance (s. 381 f.; jf. afsnittet s. 53-57 om Muhammad Iqbals humanisme): Det begreb, som historikeren og sociologen ihn Khaldūn omkring 1400 sammenfattede i nøglebegrebet *'asabiyyah*, solidaritet, fællesskabsfølelse.

E. Ladewig Petersen

Lars O. Lagerqvist & Ernst Nathorst-Böös: Mynt, Sedlar och Medaljer. Ur numismatikens historia. Stockholm, Askild & Kärnekull förlag AB 1981. 335 s., ill. ca. 172 sv.kr.

Denne bog om mønter, pengesedler og medailler gennem tiderne er især skrevet for samlere, der er interesseret i at erhverve en kulturhistorisk baggrundsviden. Hertil er forfatterne, der er førsteantikvarier ved Kungl. Myntkabinetet i Stockholm, ypperligt kvalificeret, og de er underholdende og kyndige ciceroner indenfor alle de områder, samlere kan tænkes at interessere sig for, incl. møntvægte, lærdomshistorie, litteratur og prisudviklingen på de forskellige numismatica. En del af bogen bygger i øvrigt på Lagerqvists & Nathorst-Böös' kendte *Mynt och Medaljer* fra 1960, der i 1968 kom i forkortet paper-back udgave under titlen *Mynt*.

Når bogen ønskes omtalt her, skyldes det i første række det store afsnit om den svenske mønthistorie, s. 117-223. Her præsenteres vi for en præcis og i bedste forstand populær gennemgang af et vanskeligt emne. Bogen er forsynet med udførlig bibliografi, hvor Brita Malmers monografi om *Den senmedeltida penningen i Sverige. Svenska brakteater med krönt huvud och krönte bokstäver* fra Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademiens Antikvariska serie 31 (1980) dog ikke er nået med. En dansk læser vil også savne omtale af medailløren